

EEN TOCHT NAAR DEN TOP VAN DE MERBABOE.

HET is nu reeds bijna twee jaren geleden, dat ik deze tocht gedaan heb. Ofschoon een paar penteekeningen reeds lang klaar waren, is van schrijven nog niets gekomen. Maar alles leeft nog zoo goed in mijn herinnering, dat het is, alsof ik eerst kort geleden van den top van den Merbaboe ben teruggekeerd. De Merbaboe is een der hoogste vulkanen van Java, ruim 3000 M. Ofschoon de laatste uitbarsting eeuwen geleden heeft plaats gehad, kan men aan allerlei teekenen, zooals zwavelbronnen en zwavelwaterstofdampen merken, dat de rust nog lang niet volkomen is. Het landschap om Salatiga dankt voor een groot deel zijn bekoring aan dezen berg, die in het Zuiden zich geleidelijk uit het vlakke land verheft. Door het veranderend spel van de wolken, is de vorm, de kleur van de Merbaboe telkens anders en vooral tegen het vallen van den avond, als alles zoo roerloos stil kan zijn, is het landschap dikwijls van een verrassende schoonheid.

Van Salatiga uit lijkt de afstand tot den berg niet zoo heel groot, maar het is toch nog een heele tocht, om de hoogste dessah Tekelan, vanwaar de eigenlijke bergtocht begint, te bereiken.

Een der assistenten van het Algemeen Proefstation maakte deze tocht mee. Zoo vertrokken wij samen tegen een uur of één, en reden op een paar vlugge, sterke bergpaardjes, die zoo gemakkelijk klimmen kunnen, naar Tekelan toe, waar wij tegen een uur of 6 aankwamen. Zoodra men een paar uurtjes boven Salatiga gekomen is, begint de plantengroei al duidelijk te veranderen. Men komt nog wel in hoofdzaak de gewone planten uit de vlakte tegen, maar de klappers beginnen al uiterst schaarsch te worden. Hier en daar langs de weggetjes, onder het struikgewas vindt men de typische planten voor deze hoogte ($\pm$ 1500—2000 M.). Zeer algemeen is het Breukkruid, *Sanicula montana*, een plant, die ik op tal van bergen reeds gevonden heb. Ook Javaansche Scheefkelk, *Arabis javana*, staat hier vrij veel. Van Batoer, een der hoogste dessahs, gaat de weg door prachtige corniferen-boschen. Soms is het pad zoo steil en met groote steenen bedekt, dat ik 't maar veiliger vond naast het paardje te gaan loopen. Het doel van onze eerste dagreis Tekelan, ligt op ongeveer 2000 M. Hier moesten wij overnachten in de woning van het desahhoofd. De huizen zijn hier allersmerigst. Bij gebrek aan zwaar hout en bamboe, worden de spijlen van het huis van groote boomvarenstammen gemaakt.

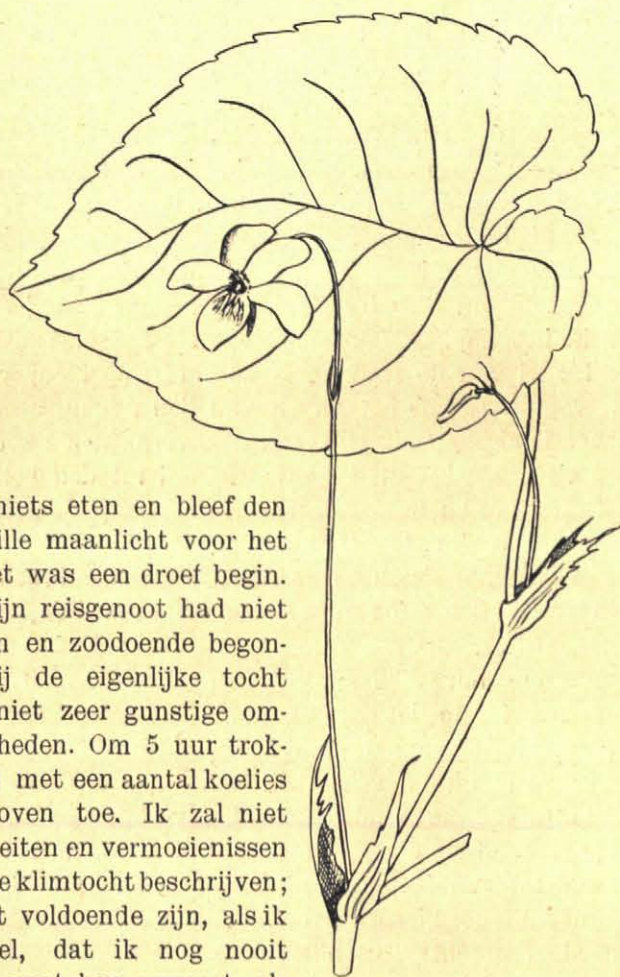
De omgeving is hier prachtig, het uitzicht verrukkelijk mooi. Achter de huisjes zijn kleine moestuintjes aangelegd, waarin veel erwten en boonen, maar ook goed gevulde roode en witte koolen welig groeien. De heggetjes bestaan voor een goed deel uit rozen, die vol bloemen zitten en goed geuren. Ook perziken, vol bloemen, staan tusschen de huisjes in. Hoe fraai de bloemen ook zijn, de vruchten voelen keihard aan en zijn niet eens als stoofgroente

te gebruiken. De heggen tusschen de huisjes in staan vol met forsche struiken van een *Datura*-soort, met groote, zuiverwitte, klokvormige bloemen.

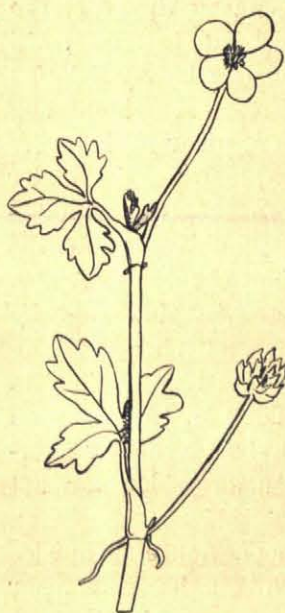
Van slapen kwam niet veel. Onze rustbank was abnormaal hard. De beide paardjes, die ons naar boven hadden gebracht, stonden in dezelfde ruimte en beten elkander onder heftig gehinnik; een groot aantal koelies verpestten de lucht met allerlei stankjes en tot overmaat van ramp werd een vuur van nat hout aangestoken. Waarvoor dat dienen moest, weet ik niet, maar het was eenvoudig niet uit te houden. Bovendien werd ik zelf bergziek, kon daardoor niets eten en bleef den geheelen nacht in het koude stille maanlicht voor het huisje heen en weer loopen. Het was een droef begin.

Ook mijn reisgenoot had niet geslapen en zodoende begonnen wij de eigenlijke tocht onder niet zeer gunstige omstandigheden. Om 5 uur trokken wij met een aantal koelies naar boven toe. Ik zal niet alle moeiten en vermoeienissen van deze klimtocht beschrijven; laat het voldoende zijn, als ik mededeel, dat ik nog nooit zoo afgemat ben geweest, als toen ik eindelijk boven op de top van den berg was aangekomen, het was toen bijna drie uur. Maar in de frissche, ijle lucht is men de vermoeienissen spoedig vergeten en nu wil ik dan ook alleen vertellen, wat wij voor merkwaardigs op dezen tocht vonden.

Daar de helling nog al steil is en men wat gebukt en zeer langzaam loopt, is het botaniseren zeer gemakkelijk. Dalende vindt men bij lange na niet zooveel. Dicht achter het kleine dorpje Tekelan begint de eigenlijke bergflora al. Wij gaan nog wel door enkele coniferen-

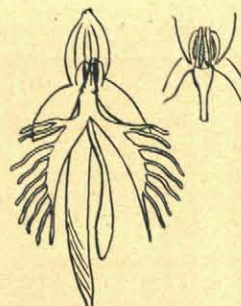

Viola serpens Wall.

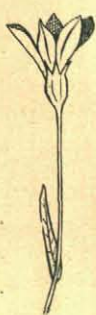
Ranunculus diffusus D. C.

bosschen, maar groote boomen worden al zeldzamer en na een paar uren komt men in het gebied van het lage hout en de kruidachtige planten. Tot over onze knieën loopen wij nu in het hooge, natte gras; zoodra het licht begint te worden, merken wij, dat wij midden door een veld van boterbloemen loopen, de *Ranunculus diffusus*. De planten zijn zeer fors, de bloemen echter wat kleiner dan die van de scherpe Boterbloem uit de geliefde Holland-sche weiden. Het is een wonderlijk gevoel zoo ineens tusschen deze oude bekenden in te loopen. Al verder gaande verzamelen wij een soort „Edelweiss“ een *Gnaphalium*-soort; en prachtexemplaren van Walstroo, *Galium*. Deze planten groeien door de takken van de boompjes en struiken en vormen meterlange scheuten, vol heerlijk geurende bloem-pluimen.

Habenaria tossariensis J. J. S.

Tusschen het gras bloeit bovendien overal de vriendelijke Steenthijm: *Calamintha umbrosa*. Voortdurend stijgt de weg, dan eens door kreupelhout, dan weer door boschjes van Javaansche Gagel, *Myrica javanica*. Na een paar uur klimmen komt een vrij vlak stuk, een soort van bergweide. Dit is een van de meest interessante plekken voor een botanicus. Het geheele land heeft van de verte gezien een grijze tint door het groot aantal exemplaren van het viltkruid, een *Gnaphalium*-soort. Prachtig zijn de lage Hertshooi of *Hypericum*struiken, die vol zitten met de groote, gele bloemen van wel 5 c.M. in doorsnede. Ook een struikvormige Kamperfoelie, de *Lonicera oxylepis*, met kleine, gele niet geurende bloempjes, groeit hier zeer overvloedig. Maar het mooiste plantje is een lage vlinderbloem, de *Lepedeja cytysoïdes*, welke vol zit met de ongeveer 50 c.M. lange trossen van prachtig violette bloemetjes. Boterbloemen en walstroo zijn hier zeer algemeen, terwijl een Weegbree-soort op de kale stukken voorkomt. Een aardorchideetje, de *Habenaria tossariensis*, heeft een ongeveer 30 c.M. lange stengel met enkele vrij groote, groene en sterk glanzende bloemen. Vooral de lip is zeer eigenaardig van vorm, zooals in de figuur te zien is.

Wahlenbergia gracilis.

Een plantje, dat een bijzonder lieflijken indruk maakt is de *Wahlenbergia gracilis*, wier dunne stengels de fijne, zacht blauw gekleurde bloemen boven het gras uitheffen. Javaansche Waterruit, *Thalictrum javanicum*, groeit hier bij duizenden, eveneens een stekelige *Berberis*-soort n.l. met gele bloemen. Opvallend gering is het aantal insecten, maar vogels zingen aan alle kanten. Het zijn weer heel andere diertjes, dan in de vlakte, sommige doen mij door hun gezang denken aan de Fitis; zoodat daardoor de Hollandsche stemming nog versterkt wordt.

Spoedig stijgen wij weer hooger en de bergen: de Talemaja en de Andoeng lijken van hier gezien lage heuvels. Het uitzicht wordt steeds ruimer, maar het pad gaat nu verder uren lang door bosschen, welke hoofdzakelijk bestaan uit de oude, kromgegroeide exemplaren van een der meest verspreide berg-ericaceeën van Java, de Boschbes, *Vaccinium varingae*.

folium, met harde, donkergroen gekleurde bladeren en rechtopstaande bloemtrossen met donkerroode bloemen (zie de figuur).

Hier waren alle boomen en struiken met baardmos en andere grijze korstmossen behangen. Wij zijn hier al in de streek van de *Albizzia montana*, welke vol zit met de door een schimmel op de takken gevormde soms vuistgrootte gallen. De weg gaat telkens langs diepe ravijnen, soms is de kam, waarlangs wij verder gaan slechts een halve Meter breed, maar de welige plantengroei maakt, dat men geen gevoel van duizeligheid krijgt. Uren lang blijft nu de weg ongeveer hetzelfde, tot wij plotseling het bosch uit komen op een plaats, waar een groote steen, eenige Meters hoog, aan den rand van het ravijn ligt. Dit is een goede rustplaats, vanwaar men een verrukkelijk uitzicht over de geheele vlakte heeft. Van hieruit begint eigenlijk het zwaarste gedeelte van de

Javaansche Boschbes.
Vaccinium varingaefolium Mig.

tocht. Eerst gaat het nog een tijd over de kam van deze berg verder, maar dan moet langs een steile weg worden afgedaald. Deze weg (het zijn natuurlijk niet meer dan zeer smalle voetpaadjes) voert langs een geheel kaal stuk, dat wit van kleur is, en waar het duidelijk naar zwaveligzuur en zwavelwaterstof ruikt. De planten sterven hier langzamerhand en zijn bedekt met witte afzettingen van zwavel. Na eenigen tijd stijgt de weg weer en de omgeving wordt meer en meer rotsachtig. Hier groeien echter bergplanten, die met hun vele Meters lange stengel over het rotspuin heen kruipen. Algemeen is een kleine heidesoort, met roode bloempjes, donkere bessen en kleine ronde blaadjes, een *Gaultheria*-soort. Reuzen-exemplaren van onze *Wolfsklauw*, *Lycopodium clavatum*, zitten vol sporentakken. Verderop waar de boomen weer weliger groeiden, vinden wij groote exemplaren van een schermbloem, de *Bevernel*, *Pimpinella javanica*, een der weinige *Umbelliferen*, welke men op Java tegenkomt.

Dan nog verschillende aard-orchideetjes, o.a. een *Herminium*-soort, viooltjes en een soort van klokjes, de *Ophelia* met fijne lila gespikkelde bloemetjes. Al deze planten vonden wij echter op de lagere gedeelten ook reeds. Ook de verschillende braamsoorten, waarvan de vruchten helaas niet veel smaak of geur bezitten, warden overal met hun groote, krachtige takken door de struiken, en zijn nog al eens lastig bij 't gaan.

Eindelijk bereiken wij den top van den berg $\pm$ 3100 Meter, een klein vlak stuk, van waaruit men een uitzicht heeft, dat ik niet zal trachten te beschrijven. Vooral de rookende *Merapi*, die bij het beklimmen achter den berg verborgen was geweest, maakte een diepen indruk op ons.

Op den top groeien nog enkele boomen, nl. *Albizzia montana*. Op den bodem kruipen verschillende grassoorten en vooral het *Vrouwenmanteltje*, *Alchemilla villosa*, is zeer algemeen.

De reeds vroeger naar boven getrokken bergkoelies hebben het primitieve bamboehuisje spoedig klaar. Wij gaan, na een prachtige zonsondergang bewonderd te hebben, maar spoedig op onze rustbank liggen, maar de temperatuur, die tot 5° Celsius daalt maakt slapen onmogelijk, ofschoon wij onder jassen en dekens haast bedolven zijn.

De volgende morgen om 6 uur trekken wij weer naar beneden. Het uitzicht is bijzonder mooi. De geheele vlakte ligt in witte wolken, waarboven de door het eerste zonlicht violet gekleurde toppen der bergen uitsteken.

Het dalen gaat heel wat vlugger dan het klimmen en in enkele uren zijn wij drijfnat van de dauw, die bij iedere stap van de planten afdruipt, weer in Tekelan aangekomen, van waaruit de tocht verder te paard tot Salatiga gaat. Bij het dalen vindt men echter veel minder, men moet te veel op den weg letten. Alleen dicht bij de dessah bemerken wij een prachtige Steenbreek-soort: de *Astilbe speciosa*.

Ik heb natuurlijk niet getracht al de door ons gevonden planten op te noemen. Een kleine collectie van deze verzameling heb ik aan de Natuur-historische Vereeniging gezonden, om als wandelverzameling te dienen.

Bij het doorlezen van de vorige bladzijden zal het zeker wel opgevallen zijn, dat de op de hogere gedeelten van de Merbaboe groeiende planten overeenkomen met Europeesche soorten. Ook op andere hooge bergen vindt men deze planten terug, zooals Junghuhn in zijn merkwaaardige werk over Java mededeelt. Wanneer Java niet bewoond was, dan zou het grootste deel van het eiland waarschijnlijk door dichte oerboschen zijn ingenomen. Alleen boven 2000 M. begint de eigenaardige zoogenaamde alpenflora der bergen. Men moet zich dus deze toppen voorstellen als ver van elkander gelegen eilanden in een zee van oerbosch. De planten op deze eilanden voorkomend, groeien in de lagere gedeelten gewoonlijk in 't geheel niet. Daar de meeste van deze bergplanten geen bepaalde inrichtingen bezitten om hun zaden van berg tot berg te verspreiden, vraagt men zich van zelf af, hoe het mogelijk is, dat de flora op al die toppen betrekkelijk toch zoo eenvormig is. Het is moeilijk aan te nemen, dat deze planten telkens opnieuw op al die verschillende plaatsen zijn ontstaan. Het is waarschijnlijker, dat zij vroeger ook tusschen de bergen groeiden op de plaatsen waar nu oerboschen voorkomen en dat zij langzamerhand door de echte tropische planten verdrongen zijn. Het zouden dus relictten uit koudere tijden, een soort verschoppelingen zijn, die op deze toppen een laatste toevluchtsoord hebben gevonden, waar zij echter voortreffelijk gedijen.

In welken tijd deze veranderingen in de flora van Java hebben plaats gegrepen, is moeilijk te bepalen, misschien is Java een overblijfsel van een hoogland, dat langzaam in zee is verzonken. Zooals men weet, wordt aangenomen, dat o.a. Java en Sumatra met het vaste land van Azië verbonden zijn geweest. Tal van bewijzen heeft men hiervoor.

Het zou mij echter te ver voeren, deze zoo aantrekkelijke vragen verder te bespreken.

Semarang.

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.